TEISINGUMO TEISMO (dešimtoji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. balandžio 7 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Teisinių išlaidų draudimas — Direktyva 87/344/EEB — 4 straipsnio 1 dalis — Draudėjo atliktas laisvas advokato pasirinkimas — Teismo procesas arba administracinė procedūra — Sąvoka — Viešosios įstaigos išduotas leidimas darbdaviui nutraukti darbo sutartį“

Byloje C-460/14

dėl *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas, Nyderlandai) 2014 m. spalio 3 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. spalio 6 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Johannes Evert Antonius Massar

prieš

DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV

TEISINGUMO TEISMAS (dešimtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas F. Biltgen (pranešėjas), teisėjai A. Borg Barthet ir E. Levits,

generalinis advokatas M. Wathelet,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— J. E. A. Massar, atstovaujamo advokatų L. M. Zuydgeest ir E. van Engelen,

— *DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV*, atstovaujamos advokatų J. W. H. van Wijk ir B. J. Drijber,

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. de Ree ir M. Bulterman,

— Austrijos vyriausybės, atstovaujamos C. Pesendorfer,

— Europos Komisijos, atstovaujamos F. Wilman ir K.-P. Wojcik,

* Proceso kalba: nyderlandų.

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1987 m. birželio 22 d. Tarybos direktyvos 87/344/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su teisinių išlaidų draudimu, derinimo (OL L 185, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 187) 4 straipsnio 1 dalies išaiškinimu.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant J. E. A. Massar ir draudimo bendrovės *DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV* (toliau – DAS) ginčą dėl pastarosios atsisakymo padengti teisinės pagalbos, kurią teikia draudėjo pasirinktas advokatas per procedūrą dėl draudėjo darbo sutarties nutraukimo, išlaidas.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 87/344 11 konstatuojamojoje dalyje numatyta:

„kadangi asmenų, turinčių teisinių išlaidų draudiminę apsaugą, interesai reiškia, kad apdraustasis privalo turėti galimybę bet kokioje apklausoje [administracinėje procedūroje] arba teismo procese bei visais atvejais, atsiradus interesų konfliktui, pasirinkti advokatą arba kitą asmenį, kuris turi nacionalinių įstatymų numatytus reikalavimus atitinkančią kvalifikaciją“.

4 Šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalis išdėstyta taip:

„Ši direktyva yra taikoma teisinių išlaidų draudimui. Toks draudimas reiškia, kad draudimo įmonė už draudimo įmokas įsipareigoja padengti teismo proceso išlaidas ir suteikti kitas su draudimine apsauga tiesiogiai susijusias paslaugas, siekiant:

— garantuoti apdraustajam jo patirtų nuostolių, žalos atlyginimą arba sužalojimo kompensaciją ikiteisminio susitarimo [neteisminiu būdu] arba baudžiamojo ar civilinio proceso pagalba,

— ginti apdraustąjį arba jam atstovauti civiliniame, baudžiamajame, administraciniame ar kitokiame procese arba dėl bet kokio jam pareikšto reikalavimo.“

5 Šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Kiekvienoje teisinių išlaidų draudimo sutartyje aiškiai pripažįstama, kad:

a) kai kreipiamasi į advokatą ar kitą asmenį, kuris pagal nacionalinės teisės aktus turi reikiamą kvalifikaciją ginti apdraustąjį, jam atstovauti arba ginti jo interesus bet kokiame tyrime [bet kokioje administracinėje procedūroje] ar teismo procese, apdraustasis turi teisę laisvai pasirinkti tokį advokatą arba kitą asmenį;

b) kilus interesų konfliktui, apdraustasis turi teisę laisvai pasirinkti advokatą arba, jei jis to nori ir tą leidžia nacionalinės teisės aktai, bet kurį kitą reikiamą kvalifikaciją turintį asmenį ginti jo interesus.“

Nyderlandų teisė

6 Finansinės priežiūros įstatymo (*Wet op het financieel toezicht*) 4:67 straipsnio 1 dalis išdėstyta taip:

„Teisinių išlaidų draudikai teisinių išlaidų draudimo sutartyse turi aiškiai numatyti, kad draudėjas gali laisvai pasirinkti advokatą arba kitą teisės žinių turintį asmenį, jeigu:

a. į advokatą arba kitą įstatymiškai įgaliotą specialistą kreipiamasi siekiant teismo procese arba administracinėje procedūroje ginti draudėją, jam atstovauti ar įgyvendinti jo interesus arba

b. kyla interesų konfliktas.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

7 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimo matyti, kad J. E. A. Massar sudarė teisinių išlaidų draudimo sutartį, kurios tvarkymas buvo perduotas DAS.

8 J. E. A. Massar darbdavys, remdamasis Ypatingojo dekreto dėl darbo santykių (*Buitengewoon besluit arbeidsverhoudingen*) 6 straipsniu, 2014 m. sausio 14 d. pateikė prašymą *Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen* (Darbuotojų draudimo administravimo institutas, toliau – Draudimo administravimo institutas) leisti dėl ekonominių priežasčių nutraukti su J. E. A. Massar sudarytą darbo sutartį.

9 2014 m. sausio 17 d. J. E. A. Massar kreipėsi į DAS su prašymu padengti teisinės pagalbos išlaidas, susijusias su išorės advokato atstovavimu jam šioje procedūroje.

10 DAS jam nurodė, kad procedūra Draudimo administravimo institute nėra teismo procesas arba administracinė procedūra, kaip tai suprantama pagal Finansinės priežiūros įstatymą, todėl apdraustasis neturi jokios teisės pasirinkti advokato ir ji nepadengs išlaidų, susijusių su advokato atstovavimu.

11 J. E. A. Massar kreipėsi į *rechtbank Amsterdam* (Amsterdamo teismas) teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones turintį teisėją, kad jis nurodytų DAS perduoti ginčą dėl su juo susijusios procedūros Draudimo administravimo institute jo paskirtam išorės advokatui ir padengti šio advokato honorarus ir su šia procedūra susijusias išlaidas.

12 Tarpiniame sprendime teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones turintis teisėjas pateikė *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) klausimą, ar procedūrą Draudimo administravimo institute apėmė sąvoka „tyrimas [administracinė procedūra]“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalį, kuria pagrįstas Finansinės kontrolės įstatymo 4:67 straipsnis.

13 *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) primena, kad pagal taikytinas Nyderlandų teisės nuostatas, susijusias su darbuotojų apsauga nuo atleidimo, darbdavys gali nutraukti darbo santykius su darbuotoju iš esmės dviem būdais, t. y. arba prašydamas nutraukti sutartį tarp šalių teisme, arba nutraukdamas šią sutartį gavęs iš Draudimo administravimo instituto leidimą atleisti iš darbo. Pastaruoju atveju leidimo išdavimo procedūrai taikomos Ypatingojo dekreto dėl darbo santykių nuostatos, kuriomis siekiama įgyvendinti svarbias užduotis, skirtas apsaugoti nuo nepateisinamo atleidimo iš darbo, ir kurios yra viešasis instrumentas, dėl kurio galima ne tik apsaugoti silpnas grupes darbo rinkoje, bet taip pat kovoti su piktnaudžiavimu naudojantis socialine apsauga.

14 *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) patikslina, kad Draudimo administravimo instituto sprendimas patenkinti arba atmesti prašymą leisti atleisti iš darbo negali būti apskųstas ir dėl jo negali būti reiškiamas ieškinys nei viešojo administravimo įstaigai, nei administraciniame arba civiliniame teisme. Jeigu Draudimo administravimo institutas išduoda leidimą

atleisti iš darbo, laikydamasis įspėjimo laikotarpio darbdavys gali teisėtai nutraukti darbo santykius. Be to, darbuotojas gali pradėti bylą civiliniame teisme dėl žalos, patirtos dėl akivaizdžiai nepateisinamo atleidimo, atlyginimo.

15 Iš pirmo žvilgsnio *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) mano, kad procedūra Draudimo administravimo institute gali būti administracinė procedūra, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalį. Tačiau yra šiai nuomonei prieštaraujančių argumentų, susijusių, be kita ko, su šios direktyvos parengiamuoju darbu ir padariniais, kurių gali atsirasti plačiai aiškinant administracinės procedūros sąvoką, teisinių išlaidų draudimo sistemoms.

16 Tokiomis aplinkybėmis *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar *ab initio* Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punkte vartojama sąvoka „tyrimas [administracinė procedūra]“ aiškintina taip, kad ji apima procedūrą Draudimo administravimo institute, per kurią darbdavys prašo suteikti leidimą atleisti iš darbo, kad galėtų nutraukti darbo sutartį su (teisinių išlaidų draudimu apdraustu) darbuotoju?

2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą priklauso nuo specialios procedūros požymių, prireikus ir nuo konkretaus atvejo faktų ir aplinkybių, pagal kokius požymius, faktus ir aplinkybes nacionalinis teismas tokiu atveju turi nustatyti, ar minėta procedūra laikytina administracine procedūra pagal *ab initio* Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punktą?“

Dėl prejudicinių klausimų

17 Šiais dviem klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punktą reikia aiškinti taip, kad šioje nuostatoje nurodyta sąvoka „tyrimas [administracinė procedūra]“ apima procedūrą, per kurią viešoji įstaiga leidžia darbdaviui atleisti (teisinių išlaidų draudimu apdraustą) darbuotoją.

18 Šiuo klausimu pirmiausia reikia pažymėti, kad pagal Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punktą visose teisinių išlaidų draudimo sutartyse turi būti aiškiai numatyta, kad vykstant bet kokiam teismo procesui arba administracinei procedūrai, kai kreipiamasi į atstovą siekiant ginti draudėją, jam atstovauti ar įgyvendinti jo interesus, pastarasis gali laisvai jį pasirinkti.

19 Taigi iš paties minėtos nuostatos teksto matyti, kad sąvoka „tyrimas [administracinė procedūra]“ turi būti suprantama kaip priešinga sąvokai „teismo procesas“

20 Dėl tokio sąvokos „tyrimas [administracinė procedūra]“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punktą, aiškinimo, kurį palaiko atsakovė pagrindinėje byloje ir kuriuo ši sąvoka apribojama vien teismo procesais administracinėje srityje, t. y. procesais, kurie vyksta teismuose tiesiogine prasme, Europos Sąjungos teisės aktų leidėjo aiškiai paminėtas žodžių junginys „tyrimas [administracinė procedūra]“ prarastų savo prasmę.

21 Be to, reikia konstatuoti, kad nors rengiant Direktyvą 87/344 teismo proceso arba administracinės procedūros parengiamojo etapo ir sprendimo priėmimo etapo skirtumai galėjo būti aptarti, jos 4 straipsnio 1 dalies tekste nėra jokio skirtumo šiuo klausimu, todėl sąvokos „tyrimas [administracinė procedūra]“ aiškinimas negali būti taip ribojamas.

22 Antra, pagal nusistovėjusią teismo praktiką aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos tekstą, bet ir į kontekstą ir teisės aktu, kuriame ji įtvirtinta, siekiamus tikslus (šiuo klausimu žr. Sprendimo *St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik*, 337/82, EU:C:1984:69, 10 punktą; Sprendimo *VEMW ir kt.*, C-17/03, EU:C:2005:362, 41 punktą ir Sprendimo *Eschig*, C-199/08, EU:C:2009:538, 38 punktą).

23 Šiuo klausimu svarbu priminti, kad Direktyvos 87/344 ir ypač jos 4 straipsnio, susijusio su laisvu advokato arba atstovo pasirinkimu, tikslas yra gerai apsaugoti apdraustųjų interesus. Dėl teisės pasirinkti advokatą arba atstovą visuotinumo ir privalomumo negalima šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalies a punkto aiškinti siaurai (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Eschig*, C-199/08, EU:C:2009:538, 45 ir 47 punktus ir Sprendimo *Sneller*, C-442/12, EU:C:2013:717, 24 punktą).

24 Nagrinėjamu atveju iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad atleistas darbuotojas neturi jokios galimybės apskųsti Draudimo administravimo instituto sprendimo, kuriuo darbdaviui leidžiama atleisti iš darbo dėl ekonominių priežasčių. Nors darbuotojas vėliau pareikštų ieškinį dėl žalos, patirtos dėl akivaizdžiai nepateisinamo atleidimo iš darbo, civiliniame teisme, priimtu sprendimu nebūtų užginčijamas šio instituto sprendimas.

25 Šiomis aplinkybėmis neginčijama, kad darbuotojų teisėms daro įtaką Draudimo administravimo instituto sprendimas ir kad darbuotojo, kaip apdraustojo, interesai turi būti ginami per procedūrą šioje įstaigoje.

26 Dar labiau reikia pritarti Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punkto aiškinimui, pagal kurį teisinių išlaidų draudimu apdraustam darbuotojui pripažįstama teisė laisvai pasirinkti advokatą arba kitą atstovą vykstant administracinei procedūrai, per kurią viešoji įstaiga leidžia darbdaviui jį atleisti iš darbo, nes Sprendime *Sneller* (C-442/12, EU:C:2013:717) Teisingumo Teismas pripažino teisę laisvai pasirinkti advokatą arba atstovą darbuotojui, kuris buvo tokioje pačioje situacijoje, tačiau kurio darbo sutartis buvo nutraukta teismo sprendimu.

27 Be to, dėl galimų finansinių padarinių teisinių išlaidų draudimo sistemai primintina, kad net manant, jog tokių padarinių gali kilti, dėl jų negalima siaurai aiškinti Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punkto. Iš tiesų Direktyva 87/344 nesiekiama visiškai suderinti normų, taikomų teisinių išlaidų draudimo sutartims, ir pagal šiuo metu galiojančią Sąjungos teisę valstybės narės gali laisvai nustatyti minėtoms sutartims taikomą tvarką su sąlyga, kad šioje direktyvoje numatyti principai neprarastų savo prasmės (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Stark*, C-293/10, EU:C:2011:355, 31 punktas). Taigi dėl apdraustojo teisės laisvai pasirinkti atstovą neatmestina, kad tam tikrais atvejais gali būti numatomi draudiko padengiamų išlaidų apribojimai (žr. Sprendimo *Sneller*, C-442/12, EU:C:2013:717, 26 punktą).

28 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti taip: Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punktą reikia aiškinti taip, kad šioje nuostatoje nurodyta sąvoka „tyrimas [administracinė procedūra]“ apima procedūrą, per kurią viešoji įstaiga leidžia darbdaviui atleisti teisinių išlaidų draudimu apdraustą darbuotoją.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

29 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (dešimtoji kolegija) nusprendžia:

1987 m. birželio 22 d. Tarybos direktyvos 87/344/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su teisinių išlaidų draudimu, derinimo 4 straipsnio 1 dalies a punktą reikia aiškinti taip, kad šioje nuostatoje nurodyta sąvoka „tyrimas [administracinė procedūra]“ apima procedūrą, per kurią viešoji įstaiga leidžia darbdaviui atleisti teisinių išlaidų draudimu apdraustą darbuotoją.

Parašai.